

Ясногурська Людмила

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0003-3039-447X

e-mail: ludmillka21@ukr.net

Мороз Наталія

старший викладач кафедри іноземних мов
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0001-7936-7996

e-mail: natalymoroz77@ukr.net

НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Анотація. У статті розглядаються питання, пов'язані з проблемами викладання англійської мови як другої іноземної на базі першої – німецької. Зазначено, що досліджувана проблема є складною і вимагає врахування лінгвістичного досвіду здобувачів освіти та опори на порівняльно-співставний аналіз тих іноземних мов, які вивчаються в закладі освіти: англійської, німецької та української. Цей процес називається навчальною багатомовністю, для якого характерні прояви інтерференції та перенесення. З метою удосконалення навчання необхідно здійснювати порівняльне вивчення мовленнєвих явищ обох мов. Виявлення схожих і відмінних рис сприяє оптимізації вивченню другої іноземної мови.

З'ясовано, що вивчення двох і більше іноземних мов є складним і трудомістким явищем, оскільки завжди ґрунтується на перенесенні деяких мовних та мовленнєвих навичок і вмінь з рідної мови. У деяких випадках воно справляє позитивний ефект (явище перенесення), а в інших – негативний (явище інтерференції) і заважає правильному сприйняттю мовного матеріалу. Щодо другої іноземної мови, то подвійний вплив на неї мають навички і вміння, набуті здобувачами вищої освіти при вивченні першої іноземної мови, а також лінгвістичний досвід, сформований на базі рідної мови.

Схожість і відмінність фонетичних, лексичних та граматичних систем паралельно досліджуваних мов не тільки допомагають здобувачам освіти краще зрозуміти та засвоїти мовні явища і процеси, що вивчаються, а й сприяють розвитку лінгвістичної здогадки, розширенню світогляду і підвищенню мотивації. Порівняльне вивчення двох іноземних мов є корисним також і для глибокого розуміння мовних явищ і процесів, які відбуваються і в рідній мові.

Ключові слова: білінгвізм, навчання багатомовності, порівняльно-співставний аналіз, інтерференція, перенесення, мовленнєві вміння, граматичні явища.

Постановка проблеми. Вивчення двох і більше іноземних мов є нагальною вимогою сучасного суспільства, оскільки знання однієї іноземної мови не завжди забезпечує рівень комунікації. Тому у закладах освіти різних рівнів акредитації відповідно до навчальних програм викладається дві або й три іноземні мови, що своєю чергою вимагає від викладача іноземної мови спеціальної підготовки й ефективного підходу до організації освітнього процесу.

Предметом дослідження є шляхи підвищення ефективності методичної системи навчання англійської мови як другої іноземної на основі використання транспозиції, обмеження інтерференції першої іноземної та української мов.

Мета статті – дослідити процес навчання англійської та німецької мовам, що ґрунтується на порівняльно-співставному аналізі і забезпечує координацію роботи у досягненні позитивних результатів.

Завдання дослідження: довести, що схожість і відмінність фонетичних, лексичних та граматичних систем паралельно досліджуваних мов не тільки допомагають здобувачам освіти краще зрозуміти і засвоїти мовні явища та процеси, що вивчаються, а й сприяють розвитку лінгвістичного здогаду, розширенню світогляду і підвищенню мотивації до навчання. Порівняння вивчення двох іноземних мов є важливим також для глибшого розуміння тих мовних явищ і процесів, що спостерігаються в рідній.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема навчання багатомовності висвітлена у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних лінгвістів О. С. Ахманової «О точных методах исследования языка» (1991), В. Г. Гак «Сопоставительные исследования и переводческий анализ» (1999), В. Н. Ярцева «Взаимоотношение грамматики и лексики в системе языка» (1988), Р. Ю. Барсук (Барсук, 1971), Л. С. Бархударова «Введение в трансформационно-порождающую грамматику английского языка» (1993) тощо. Професійна підготовка сучасного багатомовного лінгвіста, на думку Н. В. Баришнікова, має ґрунтуватися на таких принципах багатомовності: інтегративного вивчення кількох мов; опори на лінгвістичний і навчальний досвід здобувачів; когнітивної і міжкультурної спрямованості процесу навчання та ін. (Баришников, 2003).

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку багатьох учених, використання порівняльно-співставного аналізу у вивченні іноземних мов сприяє прискоренню та поглибленню процесу розуміння, запам'ятовування та автоматизації мовних та мовленнєвих навичок і вмінь здобувачів освіти. «Кожна мова повинна розглядатися як щось цілком самодостатнє, а лише потім з методичною метою, для полегшення взаємного навчання можна проводити порівняння двох мовних систем» (Щерба, 2004).

Використання порівняльно-співставного аналізу в лінгводидактичних цілях передбачає, перш за все, визначення методично релевантної схожості і відмінності між мовами, що зіставляються. Потім необхідно визначити вид міжмовної інтерференції і ті труднощі, які можуть виникнути в результаті міжмовних відмінностей. На заключному етапі виникає необхідність створення системи вправ, що ґрунтуються на міжмовному порівнянні.

Теоретичними питаннями одночасного викладання двох і більше іноземних мов займається «мультилінгводидактика, тобто теорія навчання

багатомовності, предметом якої є дослідження оптимальних методів, прийомів, способів викладання кількох іноземних мов одночасно або послідовно в різних умовах і відповідно до цілей навчання» (Барышников, 2004).

Засвоєння іноземної мови здобувачами освіти не відбувається спонтанно, як засвоєння рідної мови, а здійснюється організовано, у три етапи – дошкільне навчання (заклад дошкільної освіти), шкільне навчання (заклад середньої освіти) та заклад вищої освіти. Для здобувачів вищої освіти іноземна мова – це та соціальна, культурна і пізнавальна реальність, з якою вони контактують не постійно. Тому багато вчених визначають цей вид багатомовності як штучну навчальну багатомовність, що формується (Джигоева, 2004). Однією з основних вимог методики завжди було створення у різних спосіб природних ситуацій для іншомовної комунікації. Однак нині за допомогою мультимедійних і технічних засобів навчання викладач має можливість створити автентичне мовне середовище на заняттях з іноземної мови.

Процес вивчення двох і більше мов є складним і трудомістким, оскільки вивчення першої іноземної мови завжди ґрунтується на перенесенні деяких мовних і мовленнєвих навичок і вмінь з рідної мови. В деяких випадках це явище має позитивний ефект (явище перенесення), але в більшості випадків спостерігаються негативні результати (явище інтерференції), що заважає правильному сприйняттю мовного матеріалу. Щодо вивчення другої іноземної мови, то подвійний вплив на неї мають навички і вміння, набуті здобувачами освіти при вивченні першої іноземної мови, а також лінгвістичний досвід, сформований у них на базі рідної мови.

Під час вивчення іноземної мови має місце таке явище як транспозиція, яке розглядається як «позитивне перенесення знань, умінь і навичок з рідної мови на іноземну, використання наявного лінгвістичного досвіду під час її вивчення без порушень властивих їй норм» (Барсуку, 1971).

Інтерференція виявляється у порушенні норм іноземної мови під впливом мовних явищ рідної мови чи другої іноземної. Вона спостерігається під час вивчення фонетики, лексики, граматики, а також у процесі оволодіння такими мовними навичками і вміннями як аудіювання, читання, письмо, говоріння. До того ж, інтерференція часто проявляється на соціокультурному рівні у зв'язку з відсутністю глибоких знань про особливості культури країни мови, що вивчається.

Процес навчання фонетики англійської мови часто ускладнюється через вплив німецької. У здобувачів освіти, що вивчають дві іноземні мови, характерне для німецької мови фонетичне явище гортання змичка (Glottal Stop) спостерігається постійно, що вимагає певних зусиль для його подолання. Спостерігається також заміна дзвінких приголосних глухими (devoicing of voiced consonants), довгих - короткими (long and short vowels), міжзубних звуків (interdentals) – близькими до звучання [t] [d].

Лексична інтерференція – вживання іншомовної лексики в діалогічному або монологічному мовленні рідною або першою іноземною мовою. При вивченні англійської мови як другої іноземної на базі першої мови – німецької, джерелом інтерференції, як правило, є перша іноземна мова. Деякі лексичні одиниці іноземних мов дуже схожі, тому за подібних умов засвоєння

лексем ймовірність такої інтерференції велика. Наприклад, німецьке дієслово «bekommen» (отримувати) за аналогією з англійським дієсловом «to become» (ставатися) у мовленні здобувачів освіти набуває значення «ставати».

У двох мовах, що вивчаються, існує низка лексем, які повністю збігаються за своїми значеннями: назви днів тижня, назви місяців, пори року, деякі числівники, дієслова тощо.

Крім помилок, зумовлених інтерферуєчим впливом німецької та української мов, в англійській мові у здобувачів освіти спостерігається явище внутрішньомовної інтерференції. Можна виділити досить багато груп лексичних одиниць, всередині яких має місце помилкова семантизація, що відбувається через подібність звучання і написання слів.

Нескладним буде і запам'ятовування ступенів порівняння прислівників. Наприклад: англійський прислівник *many | much - more - the most* (багато - більше - найбільше) відповідає німецькому *viel - mehr - am meisten*. Деякі англійські граматичні конструкції легко запам'ятовуються здобувачами освіти за аналогією з німецькими.

Вживання деяких часів може не викликати великих труднощів, наприклад, вживання теперішнього часу для вираження дій у майбутньому в англійській, німецькій та українській мовах. Як в англійській, так і в німецькій мові інфінітив після деяких дієслів вживається з часткою *to* (to). Після модальних дієслів інфінітив вживається без частки *to* англійською та німецькою мовами.

Проте при вивченні англійської як другої іноземної мови спостерігаються труднощі, пов'язані з розбіжністю деяких граматичних явищ. Наприклад, відмінків у німецькій мові – 4, а в англійській – 2; кількість дієслівних часів в німецькій – 5, а в англійській – 16; у німецькій мові вживаються артиклі чоловічого, жіночого і середнього роду (*der, die, das*), а в англійській – означений і неозначений (*a/an, the*).

Ще один приклад невідповідності граматичного явища у двох мовах: дотримання рамкової конструкції у побудові речення в пасивному стані та для будь-якого складного присудка у німецькій мові, на відміну від прямого порядку слів в англійській мові.

На всі вищезазначені групи явищ слід звертати увагу при вивченні англійської мови як другої іноземної. Щоб процес навчання проходив більш ефективно, потрібна розробка спеціальних вправ та завдань, які поетапно сприятимуть зниженню інтерферуєчого впливу першої іноземної та рідної мов. Тільки тоді здобувач освіти зможе спроєктувати знання з однієї мови на іншу, зіставити їх схожість та відмінність.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, при навчанні англійської як другої іноземної мови необхідно застосовувати порівняльно-співставний аналіз, який допоможе здобувачам освіти виявити як ознаки подібності, так і різницю між тими мовами, якими здобувач освіти послуговується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Барышников, Н. (2003). *Методика обучения второму иностранному языку в школе*. Москва: Просвещение, 468 с.
- Щерба, Л. (2004). *Языковая система и речевая деятельность*. Ленинград: УРСС Эдиториал, 432 с.

Барышников, Н. (2004). Мультилингводидактика. *Иностранные языки в школе*, № 5, сс. 19-27.

Джиоева, А. (2004). *Теоретико-методологические и лингвистические основы формирующегося учебного многоязычия*. Владикавказ: ИРБИС, 165 с.

Барсук, Р. (1971). *Сопоставительные и типологические исследования как лингвистическая основа обучения второму и третьему языкам*. Москва: Высшая школа, сс. 24-30.

REFERENCES

Baryshnikov, N. (2003). *Metodika obucheniiia vtoromu inostrannomu iazyku* [Methods of teaching the second foreign language]. Moscow: Prosveshchenie, 468 s. [in Russian]

Scherba, L. (2004). *Iazykovaia sistema i rechevaia deiatel'nost'* [Language system and speech activity]. Leningrad: URSS Editorial, 432 s. [in Russian]

Baryshnikov, N. (2004). *Multilingvodidaktika* [Multilinguodidactics]. *Inostrannii Jaziki v Shkole*, No 5. ss. 19-27. [in Russian]

Dzhioeva, A. (2004). *Teoretiko-metodologicheskie i lingvisticheskie osnovy formiruiushchegosia uchebnogo mnogoiazychiia*. [Theoretical-methodological and linguistic foundations of developing educational multilinguism]. Vladikavkaz: IRBIS, 165 s. [in Russian]

Barsuk, R. (1971). *Sopostavitel'nyie i tipologicheskie issledovaniia kak lingvisticheskaia osnova obucheniiia vtoromu i tret'emu iazykam*. [Comparative and typological research as linguistic basis of teaching the second and the third languages]. Moscow: Vysshaia Shkola, ss. 24-30. [in Russian]

TEACHING ENGLISH AS THE SECOND FOREIGN LANGUAGE

Liudmyla Yasnohurska

PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0003-3039-447X

e-mail: ludmillka21@ukr.net

Nataliia Moroz

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7936-7996

e-mail: natalymoroz77@ukr.net

Abstract. The article deals with the investigation of some problems concerning the process of teaching English as the second foreign language based on the first language – the German language. The process under study is rather complicated. It requires taking into consideration the linguistic experience of students. In addition, this process should be based on the results of the comparative-contrastive analysis of the contacting languages: English, German and Ukrainian (the Mother Tongue

of the students). This phenomenon may be called an educational forming multilinguism of which interference and transference are characteristic features. In order to overcome the latter and to improve the educational process, comparative study of language phenomena is necessary. Having found out similar and dissimilar features in both languages the teacher will be able to optimize the learning process of the second language.

The process of learning two or more languages is complex and time consuming as learning a first foreign language is always based on the transfer of certain language and speech skills and abilities from the native language. This phenomenon in some cases has a positive effect (the phenomenon of transference), but in most cases brings negative results (the phenomenon of interference) as it interferes with the correct perception of language material. As for the second foreign language, it is doubly influenced by the skills and abilities acquired by students while learning the first foreign language as well as the linguistic experience gained by students on the basis of their native language.

The similarities and differences of phonetic, lexical and grammatical systems of parallel languages not only help students better understand and master the linguistic phenomena and processes being studied but also contribute to the development of linguistic guesswork, broadening horizons and motivation. Comparative study of two foreign languages is also useful for a deeper understanding of linguistic phenomena and processes that occur in the Ukrainian language. Mastering several foreign languages is not an isolated process but an interconnected and interdependent simultaneous study of languages based on the results of comparative analysis of languages and the linguistic experience of students.

Keywords: bilingual, multilingual education, comparative-contrastive analysis, interference, transposition, language skills, grammar phenomena.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2022р.